

L'ART D'ENSENYAR

El nom de Riu Serra i el de l'Escola Massana són indestruïbles. Hi va ingressar com a alumne el curs 1937-38 i va tornar-hi com a professor l'any 1964 per exercir-hi fins a la seva jubilació l'any 1986. Com a bon deixeble de Massana, l'ofici era la base del seu ensenyament. Calia dominar bé la tècnica, conèixer-ne tots els seus secrets, per poder dur la matèria fins on l'artista cregués oportú. Per tal de poder transmetre el seu saber va procurà proporcionar als seus alumnes mètodes pedagògics actuals, contribuint així a repensar la pedagogia artística del moment. Malgrat que era força crític amb segons quins aspectes de la creació contemporània, fou un professor respectuós i discret, que deixava que els seus alumnes es desenvolupessin amb total llibertat. Segurament per això el seu mestratge ha deixat una empremta inesborrable en tota una generació d'escultors.

7. Maria Rosa Barrera

Maria Rosa Barrera (Barcelona, 1924-2006) fou una pintora de trajectòria breu però destacable. La seva pintura es desenvolupa especialment durant els darrers anys de la dècada dels quaranta i durant la dècada dels cinquanta i es caracteritza pel seu caire humanista, que posa el focus en aspectes propis de la quotidianitat. Fortament influïda per la pintura fauvista, treballa una paleta de tons accentuats i vitalistes que contrasten amb la serietat dels rostres i les actituds de les figures representades, sovint severes i tristes. Es va veure influïda, com Riu Serra, amb qui es casà l'any 1955, per l'art primitiu, que n'accentua la geometrització i les composicions sintètiques, per bé que la seva pintura té, sobretot, un vincle estret amb el món popular. Les obres que ens ha deixat testimonien una artista dotada per a la pintura que, malauradament, no va poder desenvolupar tot el seu potencial artístic. El fet de ser dona en el context social de l'època no en va facilitar ni la seva dedicació ni la difusió de la seva obra. Per aquest motiu, més enllà del vincle personal que pugui tenir amb Riu Serra, en volem reivindicar la recuperació i l'estudi de la seva obra.

Riu Serra · el futur primigeni

1. Introducció

Aquesta exposició no és retrospectiva. Tanmateix, recull una mirada àmplia sobre l'obra de **Julia Riu Serra** (Molins de Rei, 1921 – Barcelona, 2006). És el reflex d'una figura singular i polifacètica que va treballar amb total llibertat múltiples facetes creatives. Va conrear, amb un gran domini de l'ofici, la ceràmica i el gravat, per bé que excel·lí en el camp de l'escultura i del dibuix.

Durant els primers anys de la seva trajectòria va ser un escultor pioner, que contribuï decisivament al procés de renovació del panorama artístic del país durant els anys de la postguerra. Una pràctica artística que sabé traslladar a l'obra pública, aplicar a l'arquitectura i fins i tot vincular a les arts aplicades, en diàleg amb la ceràmica i la joieria.

També fou un excel·lent dibuixant, amb un traç hàbil i carregat d'ironia. Malgrat ser una persona introvertida trobava en el dibuix un espai de llibertat des d'on poder dir obertament tot allò que pensava. Els seus dibuixos fan evident allò que no està bé del món o, simplement, l'absurditat de l'existència humana.

Ara que fa vint anys de la seva mort, la seva escultura i el seu dibuix prenen una nova vigència i ens permeten reflexionar sobre la nostra pròpia espècie, que ensopega una vegada i una altra amb la mateixa pedra. Tot això sense oblidar la presència constant de Maria Rosa Barrera, la seva esposa i una excel·lent pintora que cal reivindicar.

2. Retornar a l'origen

Influït per l'escultor Pere Jou, professor seu a l'Escola Massana, va conrear la talla directa en pedra, fet que va accentuar el caràcter primigeni de la seva figuració: volums rotunds, ben definits, d'una lleu geometrització i amb un aspecte entre tosc i equilibrat. La simplificació de les formes en volums i plans l'aproxima al cubisme; tanmateix, de seguida trobà un llenguatge propi. En plena postguerra, en un

moment d'escultura pomposa i grandiloqüent, de grans monuments i retrats pretensiosos, neix a Catalunya una nova generació d'escultors d'esperit renovador. En contraposició al gust imperant sorgeix una escultura volgudament elemental, que defuig el virtuosisme estèril i opta per una formulació volumètrica i depurada, que cerca l'essència de la realitat i s'encamina cap a l'abstracció. Riu Serra forma part d'aquests artistes que van trobar en l'escultura primitiva i en l'art africà fonts d'inspiració que van marcar els inicis de les seves trajectòries. Com molts altres artistes del moment va trobar en els Salons d'Octubre una primera plataforma on mostrar i defensar aquesta nova aposta estètica i marcar així l'inici d'una nova etapa.

3. Els dibuixos de París

Àvid de cultura, Riu Serra participa de ben jove dels cercles culturals més avançats del seu temps. Un dels més destacats fou sens dubte el Cercle Maillol, emparat per l'Institut Francès, un oasi cultural enmig de l'aridesa del context barceloní del moment. Gràcies a aquesta mateixa entitat, l'any 1952 rebé una beca que li permeté residir a París durant tres mesos. Durant aquest viatge establí contacte amb l'escultor Apel·les Fenosa i pogué conèixer de primera mà l'obra dels artistes contemporanis del moment, a més d'analitzar l'escultura egípcia del Museu del Louvre i la col·lecció d'escultura asiàtica del Museu Guimet.

D'aquest viatge en van sorgir alguns dels seus millors dibuixos, reflex de la vida dels barris populars parisencs. Són dibuixos de línia neta i precisa, carregats de dramatisme existencialista. Aquest viatge va ser per a ell un punt d'inflexió que culminà amb la seva primera exposició a la Sala Caralt i la vinculació, gràcies a una mirada escultòrica renovada, als Salons del Jazz i als Salons de Maig.

4. La consolidació d'un llenguatge

Ja hem vist com Riu Serra abandona la influència noucentista del seu mestre per abraçar una escultura pròpia del seu temps. Es deixa seduir per l'escultura anònima africana, per l'expressió votiva i ritual i per la severitat hieràtica de l'escultura egípcia. Ho fa atret pel seu caràcter essencial i profundament humà. L'humanisme tenyeix de manera transversal el conjunt de la seva producció. Tant si adopta una visió existencialista, tan pròpia dels anys cinquanta, com si desplega una mirada més observadora, atenta a la vida quotidiana, la figura humana n'esdevé l'eix principal. A mesura que passen els anys, la influència primitiva es va dissipant i deriva cap a una estilització de les formes, cada vegada més depurades i properes a l'abstracció. Paral·lelament, la serenitat i la severitat de les seves composicions inicials donen pas a una expressió més irònica i juganera, en què el moviment i l'expressivitat guanyen protagonisme.

Artista polifacètic

5. DIBUIXANT

El dibuix és un aspecte fonamental de l'obra de Riu Serra que es desenvolupa en paral·lel a la seva obra escultòrica. Durant la dècada dels anys cinquanta es caracteritza per una línia incisiva i repetida, angulosa, que genera figures estilitzades i construïdes. S'hi veuen éssers preocupats, capficats i fins i tot tristos, reflex de l'època convulsa de què són fills. Tanmateix, a mesura que passa el temps, els dibuixos es tornen més serens i més amables. Si bé els dibuixos de París són melancòlics i dramàtics, a poc a poc es tornen cada vegada més irònics i enjogassats. De nou la figura és el centre de totes les imatges però ara són figures arrodonides i dinàmiques. Se suavitza la forma però el fons s'afila. L'autor ja no parteix d'escenes reals i concretes sinó que les crea i les recrea. Són escenes inventades per a expressar actituds i conceptes propis de la realitat. Riu Serra satiritza de tot i de tothom i treu a rel·luir l'absurditat de la societat i també, és clar, del món de l'art.

LES ARTS APLICADES

No podem dir que Riu Serra fos joier com tampoc no podem dir que fos ceramista. Tanmateix, va crear joies i ceràmiques. Aquestes obres, encara que aïllades, són testimoni de la versatilitat de l'artista, que sabé adaptar-se a les necessitats de cada moment gràcies al domini de l'ofici però també a les exigències vitals de cada etapa. En el cas de la ceràmica, l'escultor experimenta amb el torn les possibilitats volumètriques del fang i les posa en diàleg amb el traç segur i decidit del seu dibuix. Les formes afuades i els colors llampants propis dels darrers anys cinquanta contrasten amb l'essencialitat arcaica del dibuix primitiu. Aquest equilibri estrany va atreure els decoradors, que les van incloure en els seus projectes i, alhora, van contribuir a la subsistència de l'autor. La joieria, en canvi, s'enfocava més a l'àmbit privat i íntim i tot sovint es reduïa al cercle estrictament familiar en forma d'obsequi a la seva companya de vida, Maria Rosa Barrera.

6. EL GRAVAT

La curiositat de Riu Serra per a aprendre i provar tots els oficis el va dur a descobrir diversos processos d'estampació. Des dels anys cinquanta fins ben entrats els noranta va estampar nombrosos gravats. Malgrat que va experimentar amb diverses tècniques la seva predilecta va ser sens dubte la xilografia. Segurament el seu caràcter d'escultor i el llenguatge robust que el caracteritzava el feien sentir còmode tallant les matrius de fusta. En aquestes estampes s'hi traslladen les característiques pròpies del dibuix de cadascuna de les seves etapes, amb un gran domini del contrast entre el blanc i el negre, entre el buit i el ple. Les grans dimensions de les seves xilografies i l'habilitat en l'ús de la gúbia el destaquen també com una figura singular entre els artistes de la seva generació.